

Első túra

Az Üllői-ut a Ludovikánál elhagyja a várost kávéházaival, hajhullámsító intézeteivel, cukorkaboltjaival, dancingsaival, aztán a maga szakállára halad tovább kórházak, kaszárnyák, gyárak, lakótelepek között az Alföld homokbukái felé. Mi pedig az Orczy-ut kökerítése mentén balra fordulunk és lelassítjuk a kocsit.

A Tisztviselő-telepen haladunk át. A mintaszerű mezőváros. Széles, tiszta, egymást derékszögben metsző utcák árnyékos fasorokkal és kétoldalt azokkal a tágas ablaku földszintes, kertes házakkal, amelyeknek arányait, diszeit, gyakorlatias berendezéseit a régivágású palérok a kisujjukban hordták. Ide szerencsére még nem jutott el a modern skatulya-házak divatja. Akik ezeket a nyugalmasan terpeszkedő kuriákat a régi boldogabb időkben építették, még nem számítgatták verejtékeve, hogy a tért és anyagot a multhatatlan minimumra lespórolják, hanem egy terebélyesedő nemzetiség lakóhelyéül szánták házukat. A

csöndes álomban várja a királyfit, hogy fölébressze. A királyfi, a diadalmasan terjeszkedő Budapest már nagy léptekkel közeledik is feléje; közel az idő, amikor palotasorok fogják körülzorongatni és egy világváros zagyva népe fogja ellepni sétányait, padjait.

De egyelőre élvezük ezt a csudát, amely magárahagyatottságában olyan, mint egy nagyszerű fejedelmi tékozlás. A kifogástalan nagyvárosi kultúra forgatagában a legtisztább természet pompája ragyog itt. Tisztán tartott, öntözött aszfalt-utak, gondozott porondos sétányok, padok, sőt szemetes kosarak és a virágoknak, pázsitoknak, bokroknak, fáknak áttekinthetetlen gazdagsága. Vannak itt széles, virágos plateau-k, messzire elnyúló pázsitok, amelyek a legelőkelőbb diszkerthe is beillenének és vannak kis öserdő-részletek, az illatos avar puha szűz talajával és virágzó bokrok dzsungelje, a leggyullasztóbb fantáziájú buvóhelyekkel.

Aki a szép fákat kedveli, ide jöjjön. Vannak itt nemes akácok, melyek bársonyos sötétzöld, barokkosan gomolyagos lombjukkal, festőiesen elcsavarodott fekete törzsükkel szebbek, mint a cédrusok, mint a pineák. És vannak szomorufüzek, amelyek mintha egy-egy megdermedt szökőkút lombzuhatagja lennének. Szomorufüzek lombjai között fölállítottak itt egy régi empire-kutat, amely valamikor a pesti Belváros egyik terét díszítette. Azoknak, akik megértik a szavait, finom

nemes harmóniájával arról regél, hogy milyen szép és előkelő lehetett az a régi Pest, amelyben valamikor otthon érezte magát. Itt olyan szívetmegindítóan, költőiesen hervadt, mint egy régi vágású arisztokrata az emigrációban. Furcsa, hogy festőinket legalább egy anzikskártyára nem ihlette eddig. Akit legjobban szerettek, annak ezt küldeném el emlékül.

De akinek gyöngye a szíve, ajánlom, hogy májusban ne jöjjön ide. Az orgona-dionizoszi ünnepe ez, az orgona-orgiák szaka. Mintha lila-felhők szálltak volna le az égről, amíg a szem ellát, habosan, tajtékozva borít el mindent az orgona-éjszaka. És köröskörül a messzeségben kormos gyárkémenyek és esetlen formájú viztornyok bambán bámulják ezt a körükbe tévedt idegen tündéri szépséget.

No, és aki Liliomot keresi, itt a Népligetben még megtalálhatja. A Városligetből már rég kimenekült. Ott elfoglalta helyét a kapitalista, aki már villanyerőre rendezkedett be nagyüzemével. Liliom a Népligetbe hurcolkodott át, a régi vurstli minden vadóc bájaival együtt. Julikája itt hintázik borzongós vihoggással; itt van barátja, a fényképész, aki az ad-hoc szerelmes párokról készíti az emlékképeket és itt vannak a céllövöldék, amelyekben a harcias ifjúság az üres tojásokra vadászik. Itt van a hullámvásut, amely büszke fölírása szerint Európa legnagyobb hullámvásutja és amely rezegő gerendatákolmányával jogosan adja meg az utasnak a sikító veszély kellemes illuzióját. Itt van az igazi Müszinkör is, amely — mint legutóbbi színlapjáról olvasható — most a „Tul a nagy Krivánon” című színművet mutatja be, mint a folyton viharzó drámairodalom legszélsőbb hullámverését.

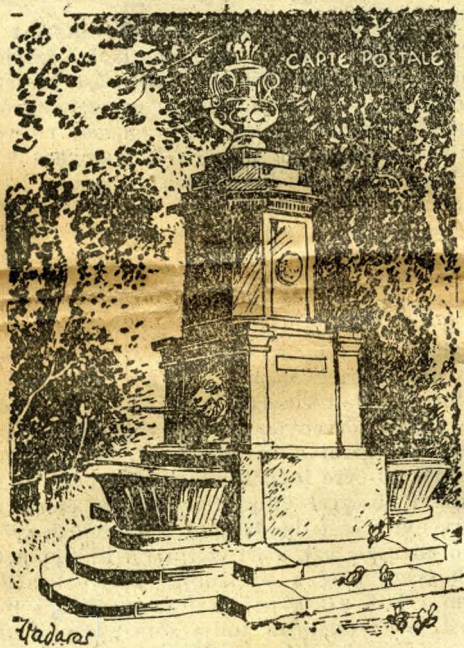
Indítványozom, hogy szálljunk ki a kocsiból és üldögéljünk el egy kicsit a magányos utak mentén, a sötét akác-erdők között. Gondoljunk arra, hogy ha most Párisban volnánk, egész Montmorency-ig, vagy legalábbis Saint-Cloud-ig kellene elutaznunk, hogy az elhagyott parkok a varázslatos idilljét élvezhessük. Egy-egy padon egy-egy ifjú szerelmes pár összefonódva, egymáshoz tapadt ajakkal üldögél. Nagyon kérem önöket,

ne bolygassák őket tulságosan indiszkrét pillantásokkal, de ne is huzódjanak vissza tőlük szenteskedő megbotránközással. Ez nem szokás a Népligetben.

Inkább azt ajánlom, hogy aki férj és feleség, simuljon itt szintén össze, hunyja le egy kicsit a szemét és régi, első csókok ize, melege fog ébredezni benne. Akik titokban tartogatták eddig egymás iránt sóvárgó vágyaikat, most függesszék föl néhány percre a szigorú tilalmakat, fogják meg egymás kezét, hajoljon össze és várja engedelmes, olvadozó szívvel a tündérvért diktandó-szavát. Sőt akiknek eddig semmi közük se volt egymáshoz, kösenek itt egymással időleges, alkalmi szövetséget, hogy kinek-kinek meglegyen a párja. Ez így szokás a Népligetben.

És most — néhány lépés csak az út oda — sétáljunk át a Néprajzi Múzeumba. Hatalmas palota, azelőtt gimnázium volt, a múzeum ajándékba kapta és ajándékpalotának nem nézik a stílusát.

Az első benyomásunk a kellemes elszőrnyedés, hogy milyen nagy ez a múzeum. Akár hetekig elköborolhatnánk a termeknek, folyosóknak ez áttekinthetetlen sokaságán és álmélkodva kérdezzük magunktól, hogy mikor és kik gyűjtötték össze ezt a rengeteg anyagot. Ha idegen városban volnánk és mielőtt hoteljükből kilépnek, előbb a Baedeker-jükben gondosan kicövekelnék kötelező napi földványukat, akkor bezzeg költséget sem kímélve, följazott áhitattal böngésznek végig ennek a múzeumnak a látnivalóit. De így megkérdezni sem merem, hogy hányan vannak önök között, akik nem először látják most ezt a múzeumot, amely Európa egyik legszebb és leggazdagabb gyűjteménye. És pedig olyan múzeum, amely tudalékoság nélkül, keresetlenül elszórakoztat, akár egy jólsikerült mozielőadás. Messzi, exotikus világrészek tarka-barka népeinek élete tárul itt ki a legitimebb élet mindenposságában és az ünnepek parádeiben. Hímzett subáknak, cifra szűrőkben, ingvállakban, csipkében, varrottásokban, főstött butorokban, fafaragványokban olyan gazdagság van itt, hogy hónapok alatt se lehetne apróra végignézni. Hölgyeim, ha én kegyedékné lennék, nagyobb gyönyörűséggel tudnék itt elkorzózgatni, mint a Rue de la Paix kirakatsora előtt. A toaletteknek, a plisszéknek, azsuroknak, flittereknek, laméknak, a magakelletés női művészetének ősforrása ez. Ez a flanc népköltészete.

rácsos vaskerítés mögött virágos-kert, a tágas ablakokban csipkefüggönyök, a ház mögött gyümölcsök és szőlőlugasok. Jó nyugdíjjal, egészséges öreg-korral és lármás unokákkal csak ide vonuljon vissza az ember. Néptelen allén haladunk végig. Itt nincsenek az utcán loholó emberek, sőt a kapukban sem terferélnék, egymást szapulva; egy kis álom-város ez, amelyben mindenki a maga házában a maga életét álmodja. Ha valaki odabenn a városban elfáradt, elcsüggedt, a maga kusza életébe végkép belegabalyodott, ajánlom, ide jöjjön egy kis lélekpihentető sétára. (Odabenn, a csipkefüggönyök mögött talán ma már a törlesztések, kamatok, adók, leszállított fizetések, B-listák gondja borzong, de az utcára néző homlokzatok nemes arányai még megőrizték a régi, boldog idillek hangulatát.)

Most egy kis darabig ne nézzünk jobbra Ott ugyanis nemrég egy új Bazilika épült, letörpített méretekkkel, malter várfalakkal, malter oszlopokkal. No, nem baj. Isten irtalma végtelen.

Az árnyas fasorból kiérünk a Hungária-körútra és itt, a gyárak, hangárok, üres telkek külvárosában egyszerre bukkan elibénk a nagy meglepetés: a Népliget. Beláthatatlan tündérvért, nagyobb, mint a Városliget, mint a Margitsziget és egy borostyánnal befuttatott márványtábla tudtára adja a halás utókornak, hogy a főváros törvényhatósága 1868-ban ilencfalvi Sárkány József képviselő ur indítványára kezdte meg itt a homokpusztaság befásítását. Kalapunkat megemelve köszöntjük a derék Sárkány József emlékét és mindazokét, akik névtelenül, elismerés nélkül a jövő számára megteremtették ezt a gyönyörű csudát. Mert még most is, tündéri pompájában az alvó Csipkerózsika ez a liget, aki

Hol vásároljunk koszorút és virágot?

Philanthia virágcsarnok
IV. Váci-utca 9
Telefon 87-5-23
Koszorúk izléses kivitelben már 6 pengőtől

Riviera virágkereskedés
VIII. Eszterházy-utca 2. Telefon 42-0-94
Nézzé meg kiállításunkat a szuterénben.
Legolesőbb és legszebb koszorúk kaphatók már 2 pengőtől

Dáhlia virágterem
József-körút 26
Telefon 35-4-68
A legolesőbb koszorúvásár! * Elővirágkirakatom látványosság!

WEBER AUGUSZTA
Gr. Tisza István-u. 1
Telefonszám 825-22
Izléses kivitelű koszorúk a legolesőbb árban!
Tekintse meg elővirágkirakatomat!

Művészi KOSZORUK jutányos áron kaphatók
Lónavay-u. 52., II. 15.

LOHR IRMA udv. szállító II., Fő-utca 1. szám
BUDÁN a legrégebb és legelső virágüzlet
Rendkívül olcsó koszorúárak!

A HÉT
Irija Arany Lipót

Nincs új a nap alatt. A tulvilágon Barcsay Domokos, „a fejedelem” és Lánczy Leó, a bank-elnökigazgató diskurálnak.

Barcsay: Mint egykori gazda, szívből örülök a „gazdaadottságok fizetésének újabb szabályozásáról” szóló kormányrendeletnek. Érdekelne, kedves Leó, a te véleményed bankári és bank-szempontról?

Lánczy: Hát volt már ilyesmi régebben is. Kicsinyben velem is megtörtént. Tisza Kálmán kormánya ötvenes jubileumát ünnepelte bankettel. A nap öröme megspendiroztam magamnak egy üveg echt francia pezsgőt. A mellettem ülő Beöthy Aldszinak pénzkészletéből csupán egy háromdecis üveg savanyu vinkóra tettem. Mikor már emelkedett volt a hangulat, nagy álmélkodásomra Aldzi a kezébe ragadja az én pezsgős poharamat és dikciózni kezd: „Uram, uram, Lánczy Leó uram, szállok az urhoz! Emelem a te poharat a Tisza Kálmán egészségére. Eljen.” Ezzel fenéki felhörpintette az én általam rendelt drága pezsgőt.

Barcsay (percekig nevelt): Aldszinak is volt ám magához való esze.

Zu hoch! Így kiált fel a német, valahányszor egy-egy cifra körmondatot nem képes gondolkodásra hivatott agyszerkezetében elhelyezni. A képviselőház pénzügyi bizottsága elragadtatással fogadta a gazdaadottságok fizetésére vonatkozó kormányrendeletet. De elhangzott némi észrevétel az iránt, hogy egyes paragrafusoknál az alany és az állomány közötti kapcsolatot nem találják meg. Szóval megismétlődött Hock János esete, aki mezőkövesdi képviselő korában, mint plébános a templom szószékéről is igyekezett a matyók szeretetét kiérdemelni. Egy ilyen fényes szentesbéd után egy öreg matyó-asszony a meghatottságtól zokogva szorongatta és csókolta Hock János kezét, így hálálkodva neki:

— Az Isten áldja meg a nagyságos urat mind a két kezével. Annnyira szípen tetszett prédikányi, hogy egy kukkot sem irtettem belüle.

Második túra

Óbudán, a Lajos-utcán rohan végig az autónk. Amint a hatalmas iszapfürdők, gyárak, malmok, bérkaszárnyák tömegéből átmenet nélkül ebbe a hosszan elnyúló faluba érünk, meghökkenünk. Pedig Óbuda olyan, mint nyárutóján a sportvezés testén a fürdőtrikó helye: ezen a kis darabkán látni csak, hogy milyen volt a bőre azelőtt. Nem is olyan régen egész Budapest ilyen sváb falu volt még. Ezek az egymáshoz tapadt kedves földszintes házakkal szegélyezett keskeny görbe utcák mindenesetre szebbek

Ha már itt vagyunk, álljunk meg egy pillanatra Óbuda legnagyobb nevezetesege mellett. Szélesmellű autónk meg se érzi azt a kis koptatót és máris ott vagyunk a híres kiscelli kastély előtt. A barokk-költészet egyik legtökéletesebb remeke. Arányainak, összhangjának bája a schönbrunni kastéllyal is kiállja a versenyt. Valamikor zárda volt, aztán amikor József császár eltiltotta a szerzetesrendeket, a Zichyek rezidenciája lett belőle, akik egész Óbudának hűbéres urai voltak. Így került a homlokzatra a Zichyek heraldikai állata, a mókus; ettől kapta nevét a Mókus-utca is. Ma már a Zichyek uralmából csak ez a fürge kis mókus maradt meg. A kastély butoraktár lett és új gazdájának nagylelkűségéből ingyen-ajándéknak pottyant a főváros ölébe. A főváros azonban egyelőre a fejét, azaz hogy a fejét (a Wolffot és a Kozmát) vakargatja és nem meri vállalni a költséges ajándékot. Ha majd egyszer megint gazdagok leszünk, itt fogjuk berendezni az *Öregék Házát*. A nemzet itt fog majd érdemes veteránjainak szelid otthont adni, hogy e nyájas kastélyban, e nevetős rokokó bokrok között éljék le munkás életük nagy pihenőjét. No de erre már csak iszunk egy pohár bort a legközelebbi óbudai kocsmában, mielőtt folytatnók utazásunkat.

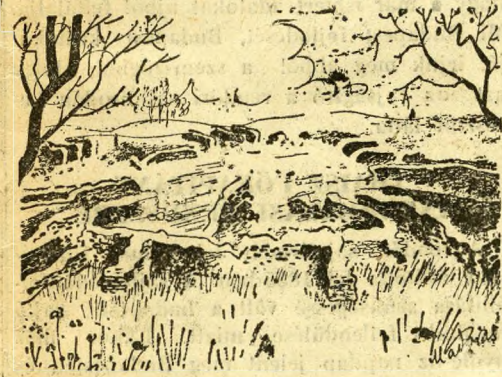
Amint kiérünk Óbudából kiszélesedik a sík völgy a Duna mentén és félkörben hullámos vonalt, gyönyörű hegylánc koszoruzza. Egyenesen híz rajta végig a remek országút. Autónk elégedett egyenletes morgással veszi tudomásul a kifogástalan aszfaltot, mi pedig engedjük át szívünket egy olyan hangulatnak, amellyel Budapesten — sajnos — oly ritkán találkozhatunk: a történelmi hangulatnak. Budapest nagyon is új város; a legnagyobb része modern négyemeletes palotáival óstalapra épült; legtöbb utcájának kövezete alatt a szűz rétek vadvirágai keresik az utat a napvilághoz. Ami kevés emléke meg is maradt, az is csak a tegnapi kis városról tanuskodik. Zsigmond, Nagy Lajos, Mátyás dicsőségéből semmi se maradt. Ami román-, gótstílusú alkotásunk van, mind csak utólagos szellemidézés. És legtöbbször az idézett szellem nem jelenik meg.

Nos, ez az országút, amelyen autónk rohan, kétezer év előtt forgalmasabb volt, mint ma. Aquincum, a végvár és a ropant római birodalom központja között itt zajlott le a forgalom. Az út szélén most is sűrűn állnak a faltörödékek, egy-egy őrtoronynak a madarványai. A csodálatos római építőművészet úgy olvasztotta össze cementjével ezeket a falakat, mintha egyetlen sziklából volnának kifaragva. Hogy ennyire le tudjanak romlani, ahhoz az évezredek egymagukban gyöngésként lettek volna; a barbárság romboló csákánya kellett hozzá. Az egyik rom most utszéli kápolnává van átalakítva. Ahol most Mária képe előtt a kis mécses lobog, kétezer évvel ezelőtt sasakos légionista nézett farkasszemet a zavaros, titokzatos barbárvilággal, amely ott kezdődött, a Duna tulsó partján.

Megérkeztünk Aquincumba. Szálljunk ki az autóból, maga a táj, a történelmi megilletődés nélkül is sétára csábítana. A magasra nyúló jegenyék, a buján lombosodó nyárfák, égerfák, platánok és a csendes, széles Duna azoknak a kék hegyeknek a keretében álomszerű parkot alkotnak. Kézdi-Kovács László, a Róma-fürdő patriciusa körülbelül tíz év előtt mesélte nekem, hogy két idősebb angol világjáró hölgy Konsztantinápolyba utaztában egy napig meg akart pihenni Budapesten, autón bejárta a várost, véletlenül elvetődött ide, meglátta ezeket a csendes vén ligeteket, az elhagyott Dunát

rekettyés partjaival, rögtön kibérelt egy villát, elhozatta a podgyaszát és ott maradt véglegesen. Nem tudom, azóta mi lett velük. Azóta a rekettyés partokat strandfürdökké tisztogatták, csónakházak, vendéglők, vikendtanyák épültek beláthatatlan sorban és tizezrével nyüzsgönek a csónokok a türelmes Dunán és a mi két derék angol hölgyünk viszontláthatta a Themze zibongó képét, amelytől oly messze menekült el. Most talán már valahol a Volga partján ütöttek tanyát, ha ugyan onnan is nem kergették őket tovább a szovjet modern vízművei.

Végigsétáltunk a régi Aquincum lapos kövekkel burkolt főutcáján. Néhány szobájában még épen áll a vakolat, védő fatetők alatt ott van néhány színes mo-

zaik padló, megcsodálhatunk néhány remekbe épült téglalomszálat. Megmaradt egy kis templom oltárostart és egy magánpalota fürdőháza a beépített fürdőmedencével. Mindez meglehetősen szűkszavú szöveg ahhoz, hogy magát a történelmet végigolvashassuk, de bőségesen elég ahhoz, hogy a hangulatát kiélvezhessük. A romok között friss újdonságban áll az

Csillárok

állólámpák, tallkarok, ajánéktárgyak, írőkészletek

Csillárok és Világítás Rt.

VII, Erzsébet-körút 41

aquincumi muzeum, Budapest legszebb muzeumépülete. Márványoszlopos arkádjai alatt bőségesen sorakoznak a kiásott kőfaragványok. Lassan böngészgetni rajtuk az elkopott betűk értelmét, igazán derék embereknek való mulatság.

Néhány százlépésnyire van a légionisták régi circusa. A körbefutó falakhoz kívülről az évezredek viharai begyűjtözték földtöltést tapasztottak; a töltés tetején szép szilfák koszorúja áll. De ha a kőkapun áthaladtunk, ott van kőpályáival, karzataival, kerek porondjával a régi színház. Bizony-bizony siralmas állapotban van. A fosztogatók csak azt nem talicskálták el, ami már nem volt érdemes. Egyetlen oszlop, egyetlen faragott párkánydarabka, egyetlen szobor meg nem maradt a hatalmas épületből. No majd ha gazdagok leszünk, egy kis kegyes csalással (amelyre egyetlen városnak sincs annyi hajlama és tehetsége, mint Budapestnek) majd egy kissé kárpótolni fogjuk a vandál pusztításért és közelébb hozzuk kétezer év előtti dicsőséges multjához. Addig pedig ülünk le egy-egy páholy roskadt peremére és hagyjuk, hogy had dolgozzék a legsodálatosabb restauráló erő, amely pénz nélkül és faragott kövek nélkül is eleven egészsé tudja újraépíteni a leghitványabb romokat: a képzelet.

Az „ötéves terv” Németországban

Berlin, november hó.

(Az Ujság kiküldött munkatársától.) A világnézetet még akkor is finanszírozni kell, ha forradalmi. Populáris, forradalmi világnézetért rendszerint többen viszik bőrüket a vásárhoz, mint a konzervatívért, több embernek jár érte jutalom s hivatal. A kisembertől a nacionálszocialista forradalom pedig különösen drága kötelezettséget vállalt magára, amikor a nyugati tőkeuralom és az ázsiai munkásuralom egyforma kudarcát közhírré téve, rendi alapon akarja a parasztokat birtokba ültetni s az ipari munkásokat munkába juttatni. Ez utóbbit inkább presztizsből, mint meggyőződésből. A Hitlerjunge Quex című filmben a moabiti munkásgyerek meghal ugyan a horogkeresztes zászlóért, de a proletár apáról végül se derül ki, hogy kifehérlése után kapott-e munkát?

Az „ipar” fellendülése

A parasztok visszahelyezése az ősi birtokba, állítólag Darré öröktanya-törvényével elkezdődött. Kevésbé egyszerű az ipari ország iparának talpraállítása, amellyel már Pápen kísérletezett. A munkásfelvétel után járó adójóváírás forradalom előtti találmány s az ipari programban még mindig ez a legeredetibb ötlet. Az elért eredményről a hivatalos statisztikát persze fölösleges megkérdezni akkor, amikor a munkanélküliség leküzdésén nem egy kormány, hanem egy állást-osztó rendszer sorsa mulik s

a munkateremtés egy nagy nemzeti mozgalom sodrába került.

Hitler legutolsó szótában két és egy negyed millió munkabaállítását emlegetett, ezt a számot éppen úgy elhíhetjük neki, mint félmillióval többet vagy kevesebbet, utóvégre elég nagy ur ahhoz, hogy politikai beszámoló helyett kinyilatkoztatásokat tegyen. De kérdezzük meg az iparvállalatokat s azt halljuk, hogy csakugyan erősen dolgoznak a Rajna-vidéken és a szász medencében a helyzet jó s a második legnagyobb német bank gazdasági tanácsadója, aki állandóan országos körúton van, azt mondta nekem, hogy az egyes vállalatokról naponta közül munkásfelvételi hírek valóban igazak.

Nincs szükség exportra

Ez a konjunktúra azonban nem a külföldi megrendeléseknek köszönhető, noha a kormány a külföldi hitelezők zárolt követeléseit igen önkéntesen használja fel kivitelüni dumpingra. A kivitel nagy becsülése azonban a múlté, amit Németország határán kívül sehogyan sem érthetnek meg azok, akik nem

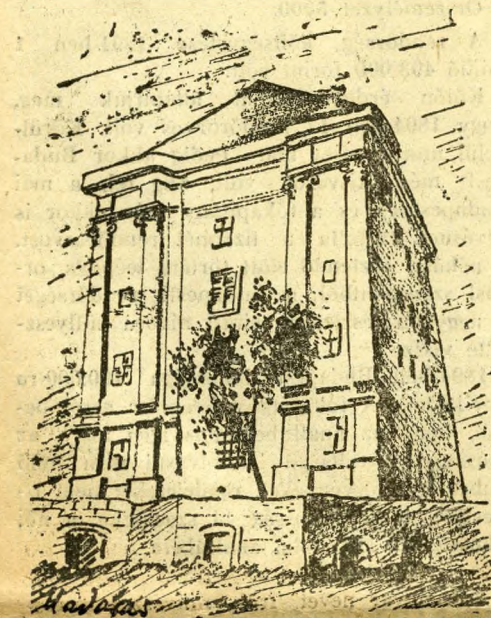
tudják, hogy az exportipar és exportkapitalizmus a „jóvátételi teljesítés örületében szenvedő” köztársaság egyik indexre tett emléke. Az elbukott demokrácia, mely „Genf felé optimista s a nemzet felé peszsimista volt”, a jóvátételi áruszállításokkal Németország ipari tulfejlesztését s a külkereskedelmi mérleg tulbecsülését csak betetőzte.

A jelszó most: reagrarizálás és belső fogyasztás.

Már csak emiatt se lehet a német mezőgazdasági vámvédelmet abból a látszólag kézenfekvő szempontból megítélni, hogy mi lesz, ha a brutalizált mezőgazdasági államok nem veszik át a német iparcikkeket? Németország a dunai államokkal keveset törődik, nem gazdaságföldrajzilag kategorizál, hanem devizagazdálkodási alapon s ezen a mérlegen a délkelet-európai államok ugyan csak könnyűnek találtnak. Mussolini Dunatervének illik helyeselni, egyrészt mert olasz, másrészt mert rég elejtett német ajánlatokat elevenít föl, de valójában Németország a befagyott devizájú országokkal keveset törődik s a délkelet-európai bojkott nem retenti vissza a megkezdett uton.

A kincstárjegy körforgása

A német ipari konjunktúra független a világpiactól s kizárólag állami nekilendítés eredménye. A rezsimnek nincs választása: csodatételre vállalkozott s a csodát végre kell hajtani. Tudvalevő, hogy a Reichsbank mérlegében egyelőre mindebből semmi látszik. Valaki azonban mégis csak pénzeli a föllendülést s ez a valaki nem más, mint maga az ipar. Jórészt ő veszi át a kincstárjegyeket, amelyekkel a közmunkákat fedezik s a munkatáborokat fenntartják úgy, hogy a konjunkturát az állam s a nagyipar jóformán egymás közt intézik el. Ebben a körben bankjegyzaporításra már csak ezért sem volt szükség. Ráadásul a gyárak foglalkoztatása megelőzőleg olyan csekély volt, hogy a pénzgyorsulás csak a meglévő kapacitás jobb kihasználását vonta maga után s így az árakat nem emelte. E föllendülés egy-magában is fölszívna a munkanélküliek részét, de a kormánybiztosok azonkívül rákényszerítik az erősen elgépített üzemetek, hogy az emberi munkaerőt ismét repatriálják. Ez megint csak akkor viheto keresztül, ha Németország elhanyagolja a kivitelét, mert az emberi munkaerő visszaállításával járó költségcsökkenés versenyképességét. Abban az önkéntesen elszigetelt országban persze, amely a párt gazdasági eszménye, az árak abszolút magassága s a komparatív költségek nem számítanak többé.

és hangulatosabbak, mint például a nagykörut rettenetes házsorai. Nyugalmas, álmódosra hangoló falu, amelynek azonban pompás keramit-kövezete és sűrűn szaladgáló villanyosa van. Szinte bajos elhinni, hogy csak néhány percnyire innét van a lármás Lipótkörut és ha a keresztelő sikátorokon végignézzünk, ott láthatjuk Óbudával párhuzamosan elnyulni a Margitszigetet finom zárkózott eleganciájával.

Ami Párisnak a Montmartre, ami Newyorknak a Greenvich-village, nemso-kára az lesz Budapestnek a Lajos-utca. A kis földszintes házakban máris sűrűn állanak a kis óbudai kocsma, amelyeknek láttára a pesti ember önkénytelenül is kigombolja a mellényét. Hogy valóban jobb-e itt a bor és izesebb-e a halpaprikás, mint másutt, azt biz én eldönteni nem tudom. De az embernek egyetlen szerve sincs annyira a hangulatoknak kiszolgáltatva, mint a gyomra és biztos, hogy e muskális sárga földszintes házak között bőven terem a hangulat. Főként éjfélután, amikor a fehérkesztyűs forgalmi rendőr elvonult stílusbontó posztjáról, az óbudai polgárok már az ágyukba húzódtak és csak nagyritkán csörömpöl végig a keskeny görbe utcán egy-egy sárga villanyos, mint az elkárhozott lélek kísértete. Itt nem rikoltoz a zene, nem kurjongatnak a részegek; Óbudán a csendes ivók szoktak összebujni halk beszélgetésekre, amelyekben a szív legféltettebb titkaival szokott kirokodni... Tessék csak egyszer megpróbálni. Engem Márai Sándor barátom tanított ki rá. Esküdözött, hogy a legjobb kadarkát és legjobb körözött liptait Óbudán kapni. Eynyí csábításnak lehetetlen volt ellenállanom, kimentünk hát vacsorázni. Tíz pengőbe került a taxi odavissza, ezzel szemben vacsoráztunk negyven fillérért körözött liptait és ittunk hozzá nyolevanfilléres kadarkát. Márai lelkesülten mondta:

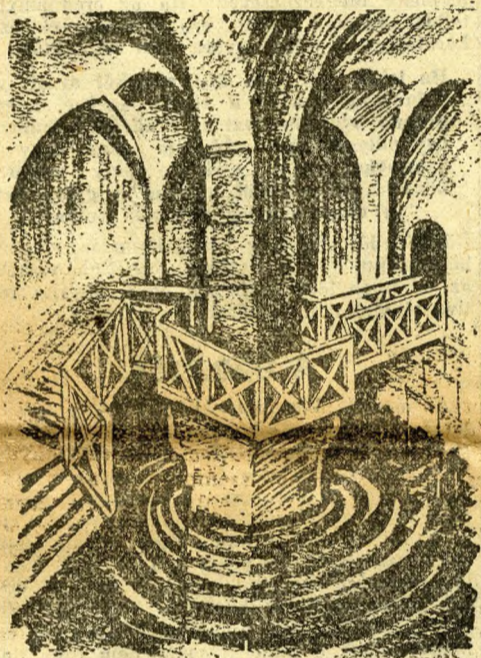
— Ismerd el, hogy sehol a világon nem tudják a liptait így körözni! Ettem már a párisi Larue-nél, a londoni Savoy-ban, de ilyen jó liptait ott se kaptam!

Impraktikus, romantikus lelkeknek jószívvel ajánlom ezt a vacsorázási módszert.

Harmadik túra

Hallja, naccsám, ne higye ám, hogy azért én vezetőnek álltam be, most már mindent vakon, válogatás nélkül magasztalni fogok, mint egy divatárusegéd. Jaj, dehogyis, naccsám! Jól tudom én azt, hogy fölünk nyugatra már nincs város, amely tulnyomó részében annyira hitvány, szegényes, disztelen volna, mint a mi tündérszép Budapestünk. Azoktan a nyugati városokban, a getiók legsötétebb, legroskadtabb sikátoráiban is legalább van történelmi hangulat és a koldus-nyomorúság festőisége. De nálunk a Wesselényi- és Dobutca tájékn az új ház is koravén, mint az angolköros gyerek és az öreg házak szépségükből kivédlett ócskaságok, mint egy elnyűtt kalucsni. A karlsbadi vízbe dobott tárgyon három nap alatt kő

képződik, de olyan kő is ám ez. Az ilyen követ nem gyűrűben szokás hordani, hanem legfeljebb epehólyagban. Budapest is tulgyorsan kövesedett meg, azért olyan málós, omlatag — malter.

De hiszen előre megmondtam naccsámnak, hogy mi ugy fogunk utazgatni Budapesten, mint ahogy a torokkodó gyerek csipegeti ki a mazsolákat a kuglófból. Lehuzott redőnyű kocsinkban lehunyt szemmel vágatunk végig a disztelen utcákon és csak ott állunk meg, ahol olyan szépség vár ránk, amit nem lokálpatriotizmusunk büvös lámpája vetített oda. Idegen turisták vagyunk, ha nem is ellenségek, de tárgyilagosa.

De most aztán nyissa ki a szemét, naccsám, mert amit itt fog látni, olyan szépség, amiért szívesen barangolná be egész Európát és végül ide térne vissza, mert a párját másutt ugyse találná. Az Erzsébethid budai tövében vagyunk. A Dunára nyíló kiskapun lépünk be a Döbrentei-térre és itt állapodunk meg. Fogadni mernék, hogy még sose merengett itt el, naccsám. Pedig igazán kár, mert ez Budapestnek egyetlen pontja, ahonnan igazán világvárosba illő, megszerte távlatokba nyíló „vue” kinálkozik, végre ama zökkenők nélkül, amelyek Budapesten majdnem kikerülhetetlenek, egy csunya tüzfal, egy üres telek — „ide egy nagyszerű épület jött volna, csak közbejött a háború” —, valami kis készülétlenség, tökéletlenség, amelynél az idegenvezető kénytelen gyors beszéddel hirtelen másfelé mutogatni. Az a kép, amely innen kitarul, nemcsak nagyszabású, hanem tökéletes is, amelyben öntudatos művészet illesztette egy-egybe a természet alkotásait. Egy kis lóherealaku tavacska van előttünk párolgó, kevés vízzel, lótuzaival, a kanyargó örvények mentén gyönyörű

nyírfák, egzotikus fenyők és virágzó bozótok, amelyeket a csodatevő rádiomos héviz burjánztatott el ilyen tropikus bujasággal. Ezeken túl pedig a Gellérthegy márványbástyái, lépcsői, a Gellért-szobor architektúrája, a sziklák, az erdős sétány és legfelül a citadella elegáns sima fala csatlakozik a miniatűr parkhoz közvetlen folytatásul. Fogadja meg a tanácsomat, naccsám, tegyen ugy, mint ahogy én szoktam: ha olykor a leike nagyon kívánczik már, hogy megtisztálkodjék a zavartalan szépség fürdőjében, jöjjön el ide egy félóra. Fülléres vonat se kell hozzá, filléres vilányos elhozza a város bármelyik részéből percek alatt.

Node nem ezért jöttünk ide. Sétáljunk végig a Gellérthegy tövében. Ha megnyitják majd végre azt a gyalogutat, amely a meredek sziklafal tövében azon a keskeny, fügefákkal árnyazott parkon húzódik végig, ez a séta vetekedni fog az abbaziai „Longa-Mare”-val. Most azonban egyelőre még a kőkerítés a maga romantikus bástyatornyaival elzárja tőle. Ezek a miniatűr méreteikben is harciasan hepciáskodó őstornyok egyelőre csak a jámbor sétálók ellen csöszködnek. Egyéb harcászati célt itt ugyse találhatnának maguknak.

A sziklába falazott tágas üvegablakokon itt-ott benézhetünk ennek a furcsa, ötletszerű hegynek a gyomrába, mint a híres Pavlow professzor kutájába. A keskeny sziklafolyosók mélyén türkiz színben bugyborékolnak a források. Ugy mondják, a hegy tele van ilyen hőforrással, amelynek vize fölhasználatlanul csurog a Dunába, nagy öröme a halaknak, amelyek ide huzódnak egy kis melegedésre és még nagyobb öröme a halászoknak, akik ide gyűlnek álmatag mesterségükkel.

A sziklafal déli szegélyén szaladjunk föl egy pillanatra a barlang-kápolnába. Ez egyszer legyünk őszinték magunkhoz, szabadítsuk ki magunkat a szent művészet önkínzó parancsai alól és legyen annyi bátorságunk, hogy szépnek merjük találni a giccses. Ez az öblös barlang-száj függő dolomitszikláival (amelyeknek édeskés színét a tudatos művészkedés is kikendözte kissé), a sziklák sötét fülkéiből kivilló fehér márványszobraival, lobogó gyertyalángjaival határozottan giccses, de még határozottabban szép. És ha a kanyargós sziklafolyosón végigmegyünk az ügyesen elhelyezett hatásvilágítások, színes ablakok között és beérünk a tágas templomhajóba, talán egy pillanatra eszünkbe jut a barlangvasút. De aztán az is eszünkbe jut, hogy itt a szikla igazán szikla és azoknak a nehéz pilléreknek, öblös boltozatoknak főszege méretei lemérhető valóságok és nem a távlatok csalafintaságai. Mi, mint idegen turisták bátran megbámulhatjuk ennek a nagyszerű alkotásnak a szépségeit, legfeljebb azt a bizonyos legendát kérjük számon a vezetőtől, amely az ilyen helyen mindenféle építészeti trükknél hatásosabban ébreszti föl a kegyelet megilletődést.

Sajnos, itt szentek szellemalakjai nem szólaltak meg rajongó lelkü pásztorleánykák előtt, hogy rábizzák tulvilági izenetüket. De azért egy kis legendája van ennek a barlangnak is. Ezt vezetői tisztem kötelessége szerint el is mondom önöknek. Meglássák, gyermeketegyen egyszerű, amilyenek a legendák lenni szoktak.

Még néhány évvel ezelőtt ez a szikla-odu volt a főváros legszenyesebb, legbüzősebb pontja; ha néha akadt egy-egy sétáló, aki az akkor még kopár, elvadult Gellérthegyre indult, fintorogva

kerülte el ezt a helyet. Aztán egy lelkes pap álmodt, megpillantotta a jövő valószínűtlenül szép álmoképet és kitétt ide egy perselyt. Gyűlt-gyűlt a fillér és a nikkeltos ebbe a perselybe, névtelen kismerek hordozták oda és ebből a pénzből épült föl a nagyszerű sziklakápolna, Európa egyik legszebb látványossága.

Ennyi az egész legenda. Nem sok, de mi budapestiek büszkén olvashatjuk ki belőle a tanulságot. Ennek a városnak nem voltak Bourbonjai, Habsburgjai; ide a királyok csak kurta látogatásra jöttek és visszamenet többet vittek magukkal, mint amennyit hoztak volt. És az arisztokraták is csak azért szállottak meg itt rövid időre, hogy fölszedhessék jóvedelmüket, amelyekkel külföldi divatos helyeket gazdagítottak. Itt mindent azokból a rézfüllérekéből és nikkeltosokból építettek meg. Azt a büszke palotát a Várhegyen is azok a kismerek építették meg szállásul királyuknak, akik boldogan beérték a maguk számára az egyszobakonyhás lakással.

No de még ez sem az, amiért idejöttünk. Azt a remek botanikás kertet ott a Gellérthegy déli lejtőjén megnézhetik majd egyedül is. Minden fővárosi ember lelkében maradt még annyi emlék, atavisztikus agrárvezáram, hogy önmagától is el tudja igazodni a bokrok, virágok, színek, zuzmók, mohák között, amelyekkel nagyszerű kertészlünk ezeket a kopár sziklakat kiszínezte. A hullámfürdőt se nézzük meg; az a gyanum, hogy ezt önök nálam jobban ismerik. Pláne amióta egy alattomos idegzavar eltöltötte bőrömet a legistenibb csóktól: a napfénytől. Menjünk be a gőzfürdőbe, vetközzünk pórere a kényelmes kabinban, de be se menjünk a fürdőcsarnokba, amely mozaik-boltozataival, színes eozinból öntött medencéivel, szökőkútjaival, szobraival Caligulát is elsápasztotta volna. Nem ezért jöttünk ide.

Egy kis rejtett ajtón, hosszú sötét folyosón menjünk le a föld mélyébe és keressük meg Budapest egyik legnagyobb csudáját, amely — sajnos — mint annyi sok más csuda, még a földfedezetlen mélységben rejtőzik. Ezért jöttünk ide.

A folyosó végét nehéz vaskapu zárja el, mint a kincskamrákat. Ott benn valóban kincset őriznek. Őrzik, nehogy valaki is hasznát láthassa. Megnyitjuk a furfangos zárat és a sziklába faragott lépcsőkön ötemeletnyi mélységbe szállunk le. Forró, nehéz, kén és foszfor lehelletétől sűrű a levegő. Tágas, sziklába vájt teremben vagyunk, amelynek boltozatát zömök, török stílusú pillér tartja. Valóban a törökök építették, amikor még ők voltak itt az urak és e tündéri tájon szedegettek előleget Mohamed paradicsomából. A pillért korlátos erkély futja körül és alatta a mélységben csillog a forró víz. Legfeljebb tíz percig maradhatunk itt, aztán a legerebb szervezetű ember is menekül

Felhívás a szülőkhöz!

A TESz nemzeti munkahetében győződjön meg, hogy a magyar áru minőségben, kivitelben és izlésben a maximumot nyújtja.

Modell gyermek- és intézeti ruhák, boykabátok, mackóöltönyök, pizsamák, kötények, kötöttáruk és az összes csecsemőcikk a legolcsóbbtól a legjobb (luxus) minőségéig magyar kéz munkája.

Az első forrás gyári árkait és szakszerű kivittelt biztosít önnek.

„BABY” gyermekruházati cikkek gyára
Kizárólag: V., Szabadság-tér 5. Bálvány-utca sarok.

innen. De érezzük, hogy ez a tíz perc végzetes csudát tett velünk. Érezzük, hogy izületeink megereszkednek és a nedvek vad áradata mossa ki onnan a merev, leülepedett sókat. Zuhatagban patakszik rólunk és ragadja magával megviselt testünk iszapját. Érezzük, hogy a homló ásványoknak titokzatos kisugárzásai járják át belső szerveinket. Aki ide lejön, biztosan megszabadul a reumájától. Csak az a baj, hogy amíg azon az ötemeletnyi magasságon újra fölmászik, kamatától visszakapja. Ha liftet csináltatnának, hogy a beteg az öltözőkabinból ne a maga lábán tegye meg az utat, a világ legcsodatevőbb beléglőkamarája lehetne ez. A törökök így is használták, de főként női bajok ellen. A budai pasa rendszeresen ide küldette háremhölgyeit. Ő tudná megmondani, hogy mi hasznát látta.

Titokzatosságában, sejtelmes ígéreteiben megkapó hely ez és nem volnánk igazi budapestiek, ha szokás szerint sziszegve föl nem sóhajtanánk a láttára: — Mi volna itt, ha ez a külföldön volna!

Egyelőre nem tudom, hogy mi volna, de nekem — őszintén szólva — jobb, hogy itt van. Mert ha külföldön volna, nem irhattam volna meg róla ezt a földfedező cikket. Akkor a pestiek úgy ismernék, mint a tenyerüket.

Az anyám haja

Az én anyám, én szép anyám,
Ha megbontotta rőt haját,
Egész térdéig fedte be
A hullámos aranykabát.

Az én anyám, én bús anyám,
— Milyen beteg, milyen öreg! —
De változatlan megmaradt
A fénylő aranyköpönyeg.

Az én anyám, én holt anyám,
— Ó, hogy örökre itthagytál!
Végső kegyként viselte még
A sulyos aranyfonatot.

Az én anyám, az Égbe' fenn,
Ha majd megbontja rőt haját,
— S aranypalástja ráborul! —
A legszebb lesz tán' odaát.

SZENES TILDA

Mindenki részt
vehet a
Reggeli Ujság
nagy vadászánán:
medvére, oroslánva, ele-
fántra, szitára stb.

MINDEN VADÉRT 10 PENGÖT
FIZET A
Reggeli Ujság
CLVASSA HÉTFÖN

Reggeli Ujság-OT!

Negyedik túra

Egyszer Párisba utaztam és amint a keleti expressz kétszemélyes fülkájében elhelyezkedtem, kiderült, hogy az utitársam a lipótvárosi aranyifjuság egy ismert tagja. Arról volt ismert, hogyha az Operában vagy a filharmonikusoknál külföldi művész vendégszerepelt, mindig ott virított az első zsöllyesorokban szmokingjával és hetenként egyszer benézett turkálni abba a belvárosi könyvesboltba, amelyben francia könyveket és folyóiratokat árusítanak. Szóval egyike volt azoknak a „Schöngeist”-eknek, akik a lipótvárosi szoarék dallamos flörtjeit a párisi szalonok irodalmi tónusával zománcozták be. Üdvözöltük egymást és amint az ilyenkor kikerülhetetlen, gépiesen kérdeztem tőle:

— Szintén Párisba? Szintén Párisba?

Világfájdalmas sóhajjal felelte:

— Oda... Időközönként szükségét érzem, hogy megfüröszsem magam egy kicsit a kultúrában. Ah Páris! Ah a Louvre!

Páris én is szeretem, de Budapestet még jobban. Ez a nagy áradás megszurkálta hát a lokálpatriotizmusomat. Hűvösen mondtam:

— No igen. A Louvre gazdagabb, mint a Szépművészeti Múzeum! Ez kétségtelen.

Epésen felkacagott:

— A Szépművészeti Múzeum! No hiszen!

— Nono! Nonono! Volt ön már a Szépművészeti Múzeumban?

— Ugyan kérem! Csak nem megyek olyan helyekre?

A választ, amit hozzáintéztem volt akkor, az egész magyar közönségnek szántam. Annak a közönségnek, amelyet nagyszerű idegenforgalmi propagandánk még mindig nem tudott meghódítani Budapest számára. A mi idegenjeink sokkal közelebb vannak hozzánk, mint ahogy hinnők. Elmondtam neki, hogy aki torkig megtelt már a Szépművészeti Múzeummal, annak joga van a Louvre mérhetetlen kincseire vágyania, de aki budapesti ember léteire el tudta kerülni az ismeretséget az Eszterházy-Madonnával, az épüget nem mehet a Louvreba, mint ahogy nem iratkozhatik az egyetemre az, aki a középiskolát elkerülte. Viszont, aki otthonosan szokott sétálni a Louvreban, Uffiziekben, Vatikánban, annak akkor sem kell kétségbeesnie, ha Budapestre veti a sorsa. A mi Szépművészeti Múzeumunkban mindig találhat egy-egy remekművet, amely visszavezeti őt a régi emlékeihez. Az olasz, francia, angol turistát szégyenkezés nélkül hoznám el ide; persze nem azért hogy a Vatikán, a Louvre, a British Museum után elkápráztassam, de eldicsekdném vele, hogy ez is van nekünk.

Önökét, magyar honfitársaimat pedig éppenséggel büszkén hozom el ide. Csak éppen végigfutunk a termeken, sokáig sehol sem időzhetünk; megmutogatom önöknek kincseinket. Nem sok, de mindenesetre több, mint amennyit önök hisznek. És ha rám hallgatnak, ezentel követni fogják az én példámot. Hetenként kétszer ide szoktam jönni egy-egy órára. Előre elkészített programmal, akarom mondani étlappal jövök. A szigorú menü-rendszert követem. Előre összeállok négy-öt remekműből a szellemi lakomát, azzal ott kedvemre beletek, aztán kijövök újra az emberek közé. Ők aztán törhetik a fejüket, hogy honnan az a furcsa ragyogás az arcomon, hol szereztem azt a betelt mosolyt ebben a szomorú világban. Nem sejtik, hogy az imént még a művészet legszínesebb álmaiban gyönyörködtem és azoknak a visszfényt hoztam magammal.

Tessék csak megnézni, hogy micsoda fejlődési fogásokból állíthatom össze a menümet:

Itt van *Filippino Zippi* legszebb Madonnája. Ez a rajongó aszkéta-szerzetes egy új világot teremtett magának gyermekét áhítatában. Az ő ege valóban az angyalok seregének sátra és a földjén csodatevő szentek szoktak járni. Ezen a képen a mező lelkes virágocskái közül úgy virágozik ki a Madonna, mint egy szelid kék ima.

Itt van *Giorgione* arcképe. Száz év óta van itt, még az *Eszterházy-képtár* idejéből,

de eddig csak egy szkeptikus kérdőjelet viselt a jelzőtábláján. Csak az utóbbi években léptették elő *Giorgioné-vá* érdemei elismerésül. A *Giorgione-képek* nagyon ritkák, mindenütt perrel kell kiverekedniök a törvényes jussukat. De ennek a remekműnek nincs szüksége okmányokra, tanukra, közvetett bizonyítékokra. Származásáról ő maga tanuskodik. És ha véletlenül mégse *Giorgione* festette, ez nem a kép baja, hanem *Giorgione*-é.

Itt van *Coreggio* *Máriája* a gyermek *Jézussal*. Az édességek orgiája. A renaissance buja barokkjából való, amikor a hideg áhílatot már forró vérhullámok zaklatták fel. Ezt a *Máriát* igazhívőnek már csak önkínzó szöges ostorral a kezében szabad imádnia.

Itt van *Piombo* férfi-arcképe, amely olyan nyugalmas, monumentális, széles, mintha csupa gondokahangból volna megalkotva. Mi különös megilletődéssel nézhetünk rá, hisz ennek a remekműnek halalos mártírja is van: a felejthetetlen, nagyszerű *Pulszky* *Károly*. Ötvenezer koronáért vásárolta Olaszországban és olyan ravaszúsággal szöktette haza, mint egy rajongó romantikus lovag a szerelmesét. Itthon aztán néhány rövidlátó politikus csak az ötvenezer koronát látta, a remekművet nem. A kor politikai divatja szerint panamát kiáltozott és a derék lovag egy pisztolygolyóval a fejében menekült ki a csunya perpatvarból.

Itt van *Raffael* világhírű *Madonnája*, amely bátran lehetne a mi kis muzeumunk jelképe. Kicsi, de igazi. Tenyéri festmény, nem is olaj, csak tempera, de az egész *raffaelli* lényeg benne van.

Itt van a defti *Van-Vermeer*-nek a női arcképe. Bajos az ilyesmin vitatkozni, de az én szememben ez a muzeum legszebb képe. Őt meglátogatnom: külön délelőtti programom. Elébe állok, belenézek feketén csillogó okos ferde szemébe és addig nézem, amíg az a mosolygó duzzadt ajka megnyílik és beszélni kezd. Nagyon meghitt viszonyban vagyok vele. Talán nem is illenek az ilyesmit így kikiáltani.

Itt van *Franz Hals* két arcképe. Oly friss mindegyik ecsetvonása, mintha még meg se száradt volna rajta az olaj. Az ember érzi, hogy a türelmetlen mester mint dobálta tétozás, töprengés nélkül a palettájáról a vászonra a színeket és az ecsetje egyszer se siklott ki. Az elsődleges festés öröki mestere volt ő. Egy klasszikus *László Fülöp*.

Itt van *Graeco*-nak ennek a dekadens spanyol görögnek az angyali üdvözléte. Abban az időben, amikor az inkvizitorok máglyával védtek a dogmákat, ez a forradalmár az ecsetjével piszkálta szét a megszentelt formákat.

Itt van *Graeco*-nak, ennek a dekadens kős festmény olyan másíthatatlan, kimerítő mértéke *Rembrandt*-nak, mint egy üveg alatt őrzött platina-méter. A szomszédos teremben van a „*Krisztus Pilátus előtt*” című nagy vászon. Azelőtt *Rembrandt* műve volt szintén, de néhány év óta az írástudók hivatalosan megfosztották ettől a névhasználatától. El se bírom képzelni, hogy mit követeltet el szegény. Én őt továbbra is olyan tisztelettel nézem, mintha a nagy *Rembrandt* törvényes leszármazottja lenne. Lám az a másik kép, *Krisztus* a halászok között, sokkal jobban járt. A legismeretlenebb sorból küzdötte fel magát és most *Velazquez* nevét viseli. Valószínűleg nincs bennem tekintélytisztelő, de nekem így se tetszik.

Itt van *Goya*, műveinek olyan gyűjteményével, amelyent a spanyolok is megirigyelhetnek tőlünk. *Vizhordó* leánya és *Köszörűs* embere olyan, mint az impresszionista-festészet kiáltványa.

Aztán itt vannak a *Lucas Cranachok*, *Memlingek*, *Dürerek*, a csodálatos hollandiak és főként a franciák. *Manet*, *Monet*, *Gauquin*, *Cézanne*, *Toulouse-Lautrec*, *Pissarro* a maga finom névjegyével. Könnyűszerezzel tudnék még száz festményt kiválogatni, amit a Louvre habozás nélkül akasztatna diszhelyre.

És végül itt van a mi külön szívügyünk: *Munkácsy*, *Paál* *László*, *Szinyei-Merse*, *Lotz*, *Benczur*, *Székely* *Bertalan*, akit szé-

les é világon másutt hiába keresnénk és aki mégis a mi büszke igazolásunk, hogy mi is voltunk valakik. Különösen *Munkácsy*, akit külföldön kissé szélhámos méretekben handabandázó, üzleties alkalmi festőnek ismernek, itthon, a hazájában, a legmélyebb, legpuritánabb, legőszintébb mesterré megtisztult el tovább. Hogy ki volt ő igazán, azt csak itthon lehet megítélni azokból a tanulmányokból, amelyekben önmagával vetett őszintén számot, mielőtt vállalkozásaiba kezdett.

Itt van *Petrovics* *Elek* büszkesége: a grafikai gyűjtemény, amelyből folyton újabb és újabb sorozat kerül a vitrinekbe kimeríthetetlenül.

És végül nyargaljunk végig sebtiben a

A rákgyógyítás újabb eredményes kísérletei

A madridi nemzetközi kongresszus tanulságai

Madrid, november hó. A mostan lezajlott nemzetközi rákkongresszuson a rákgyógyításnak már egészen új utjai bontakoztak ki. Az orvostudomány eddigi álláspontja szerint, a műtétet kívül, amellyel természetesen legradikálisabban gyógyítható a betegség, egyedül csak a Röntgen és rádiumbesugárzás az, amellyel a rákos folyamat tovaterjedése meggátolható, esetleg a betegség teljesen meggyógyítható.

Azokban az esetekben pedig, ahol a beteg műtéthez elkésztetten kerül az orvos keze alá, vagy pedig, amely a besugárzásokkal szemben nem reagált, az orvostudomány tehetetlenül állott és az eredmény reményének hiányában még csak meg sem próbálkozott a betegség ellen felvenni a küzdelmet.

Az elszörtan jelentkező kísérletek, hogy belső kezeléssel avatkozzanak be a rákos sejtek és szövetek életébe, például a nehéz fémsók, vagy a különböző, a rákos szövetekben kiválasztódó festékszereknek a vérbe való fecskendezése időnként talán feltűnést is keltettek és megmozgatták s ily irányú próbálkozásokra is ösztönözték az orvostársadalmat, azonban

az ideig-óráig tartó látszólagos eredményeket csakhamar esalódás váltotta fel

s lassanként az orvosi tudományos életben már hitetlenséggel haladtak tova, minden ilyen újabb kísérlet mellett. A klinikákon, kutatóintézetekben a késen és a besugárzáson kívül más kezelési módot nem ismeretek.

Az utolsó években azonban jelentős változás állott be ezen a téren. Mióta a kísérleti orvostudomány kezdett rájönni azokra az eddigi csak sejtett kapcsolatokra, melyek egyrészt az ugynevezett belső elválasztású mirigyek,

a hormonok és a rák fejlődése között fennállnak, másrészt mióta a modern vitaminkutatás eredményei is kezdenek belekapcsolódni a rákprobléma alapvető kérdéseibe, azóta az egész világon a tudományos intézetekben megindult a munka,

hogy miképpen lehetne már az eddigi, kevésbé tökéletes eredményeket is belekapcsolni a rákgyógyításba s ezáltal ezeket az eredményeket gyakorlatilag is érvényesíteni.

Braunstein professzor, a szentpétervári rákkutató-intézet volt igazgatója, ki már több évtizede foglalkozik ezzel a problémával, a kongresszuson azokról az eredményekről számolt be, amelyeket a lépből nyert kivonattal ért el.

Az organtherápia jövőjét jóslta *Blumenthal* professzor is, a berlini rákkutató-intézet világhírű igazgatója, ki rendkívüli érdeklődést kiváltott előadásában, máris kézzelfogható eredményeket tárt a kongresszus elé.

Ugyancsak nagy érdeklődést keltettek *Fischer-Wasels*, *Jacobs* német, *Maisin* belga, *Minervini* olasz, *Roffo* argentinai, *Murray* angol, *Karnicki* lengyel kutatók hasonló irányú beszámolóit is.

Nagy érdeklődést keltett *Kunos* *István* dr.-nak (Budapest) beszámolója, ki *Fodor* *Imre* dr. főorvossal együttesen végzett vizsgálatait ismertette, melyek jelentősen hozzájárultak a rák fejlődése és a hormonműködés közti kapcsolatok tisztázásához.

Sikerült kimutatniuk, hogy

a hormonális anyagok bizonyos csoportjai serkentő, míg egy másik csoportja a hormonoknak a rákos szövetek növekedésére kifejezetten gátló hatást gyakorolnak.

Eredményeiket megpróbálták a gyakorlati rákgyógyításban is érvényesíteni, ahol jelentős eredményről referálhattak.

Végül *Fichera* professzor, a milánói rákkutató-intézet igazgatója szintén a hormonokkal végzett kísérleteiről számolt be és összefoglalva a kongresszuson elhangzottakat,

gyönyörű termeken, amelyek gipsz-önvényekkel vannak telve. Ne nézzük le a gipszet; igaz, hogy nem arisztokrata, inkább nagyon is plebejus anyag, de éppen ezért tudja ily alázatos hűséggel és szolgálattudással a kiváltságos szépségeket a tömeghez eljuttatni. *Michelangelo* *Medici*-emlékét, a samotracci angyalt, a milói *Vénusz*-t, a strasbourg dóm karsu gótikus nő-alakjait, az egyiptomiak magasztosan leegyszerűsített szobrai, *Donatello* forma-pazarlásait, a *Colleoni*-szobor férfias erélyét mikroszkópikus hűséggel meséli el itt a gipszmásolatok. Az autenticitás, ami hiányzik belőlük, ugys csak képzelet, álom, De ami képzelet, álom a remekműben van, az a gipszben is valóság.

a hormonális kezelésben egy új, hatatos segédeszközt lát.

A rákgyógyításnak egy másik útját mutatta az a felismerés, hogy

a mindennapi táplálékban is vannak olyan, eddig ismeretlen anyagok, melyek a rákos daganatoknak a növekedését serkentik s ezáltal a megbetegedés rosszindulatosságát fokozzák.

Ezeket a serkentő anyagokat sikerült évek múltán egy magyar kutatónak, *Geréb* *Pál* dr.-nak, *Blumenthal* professzor munkatársának a vitaminokból izolálni. Sikerült neki a táplálék egyes anyagainak kikapcsolásával

olyan diétát összeállítani, amely az állati rákos daganat növekedését megakadályozza.

Beszámolója után *Blumenthal* professzor kifejezte ama reményét, hogy *Geréb* *Pál* intézetében talált igen érdekes eredményei nemcsak a mesterségesen létrehozott állati daganatokra, hanem az emberi betegkezelésben is alkalmazhatóak lesznek.

A sugaras kezelés terén is, különösen a nagyszámmal megjelent francia és német röntgenológusok értékes adatokkal bővítették azokat az ismereteket, amelyeket az orvostudomány a rákellenes küzdelemben a maga javára értékesíthet.

A francia *Coutard* professzor által bevezetett új kezelési módszer, melynek segítségével

az eddig alkalmazott Röntgensugármenyiségnek sokszorosa vihető be a rákos szövetekbe,

anélkül, hogy a beteg ezáltal bármily károsodást szenvedne, igen nagy mértékben megjavította a javulásnak és gyógyulásnak statisztikáját.

Holfelder, a frankfurti egyetem professzora eredményei alapján egyenesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy

a rákos megbetegedések egy részénél meg sem kell kísérni az operációt,

annyira kielégítő a Röntgenbesugárzás által elért eredmények. *Professzor Schintz* (Zürich) hasonló eredményekről számolt be. A régi kezelési mód mellett egyedül *Wintz* professzor (Erlangen) foglalt állást. *Holthusen* professzor pedig Hamburgból igen érdekesen demonstrálta, hogy miképpen lehet egy a Röntgen-, mint a rádiumkezelés eredményeit fokozni, ha a két kezelési eljárást együttesen alkalmazzuk.

Végeredményben mondhatjuk, hogy a kongresszus egy az orvostudománynak, mint a szenvedő emberiségnek sok értékes, új eredményt hozott.

A betegség kezelése sokoldalubbá, a kezelés eredménye pedig reményteljesebbé vált. Remélhető, hogy a legközelebbi kongresszuson, mely három év múlva Rómában lesz megtartva, már ezeknek az új kezelési módszereknek sikeréről fogunk hallani.

Váradi Pál dr.

Több meleget kevés pénzért

A modern

„KRONPRINZ” petrolgázgép

Lehetővé tesz 70% megtakarítást! Nincs szénpecelés, rákadás, hamutisztítás, nincs kémény, tehát nem illan el a meleg, füst-és szagmentes és teljesen biztonságos. Több mint 155.000 háztartásban, irodában stb. használják. Számos köszönőlevél. Kapható 22 Ft-tól feljebb. Nincs jobb, mint az időszerű, olcsó, kellemes „KRONPRINZ”-fűtés: Főzöbmutatók természetes étellekkel minden esztendőnkön 3 órától.

Látogass meg terakatunkat

Kronprinz-Művek, K. F. Kimpink

Budapest, VI., Andrassy-út 31.

Kérjen ár-és referenciakatalógust: Kronprinz-Művek K. F. Kimpink, Guntramstr. 41 Wien

Ügyeljen pontosan a „KRONPRINZ” névre! Nem alkalmazok hálaló ügynököket!

Ötödik túra

Ha Párisban van naccsám, a hotelportás okvetlenül megkérdegyed, hogy volt-e már St.-Germain-ben. És mivel még nem volt ott, rá fogja beszélni, hogy okvetlenül menjen ki oda és nézze meg a terraszt, mert az világhírű. Naccsám tehát az Étoile-on föl fog ülni a kis vicinálisra, Suresne-en, Bougival-on át el fog utazni St.-Germain-be és az erdő szegélyén meg fogja nézni azt a kétkilométeres sétányt, amelyről le lehet látni a Szajna-völgy termékeny dombjaira. Ez az a világhíres terasz, amelyet Ausztráliában és Braziliában egyaránt ismerni illik.

És ha ezt látta már naccsám, kérem, szálljon föl az én autóbuzsomra; most én fogom megmutatni naccsámnak a budapesti terraszt. Azelőtt Bástyá-sétánynak hívták, aztán Bethlen István-sétánynak keresztelték el, amikor még Bethlen István volt a miniszterelnök. Remélem, most majd Gömbös-sétánynak fogják elnevezni. De hívhatják akár-hogy. Kibirja.

A Halász-bástyától gyalog megyünk. Egy pillanatra leülünk azon az édes kis téren a pénzügyminisztérium oldalában. Van itt egy bájos kis empire-kut öntöttvasból, egy nyolcszázéves torony a jezsuiták kolostorából, néhány nemes arányú csöndes ház, néhány vén vadgesztenyefa. Egy jó könyvvel ideülni, a könyvet ki se nyitni, hanem lehuny szemmel álmodozni — nem utolsó mulatság annak, akinek egyéb dolga nincsen. Ide szoktam eljárni valahányszor a jelenből vissza akarok szökni a multba. Pedig mostanában elég gyakran támad kedvem rá.

Végigsétálunk a Verbőczy-utcán és megnézünk két barokk-palotát, amely — ez ritka eset nálunk — szerencsésen van restaurálva. Ilyenkor érezzük csak igazán, hogy az építészeti valóban megfagyott zene. A gótikus székesegyház Bach orgonahangversénye, a reneszánsz dóm Beethoven-szimfónia és a barokk palota: Mozart-szonáta. Gyönyörködünk az ablakok, parkányok, pillérek, kariatidok e játékos ritmusában és gondoljunk egy kis érzéggel arra, hogy ennek most már örökre vége. A gazdaságos célszerűség és gyakorlatiasság egyre inkább a tömegek jólétét szolgálja és sose lesznek már kiváltságosan meggyült gazdagságok, hogy ezt a tékozló, öncélu szépséget megteremtse. Node sebaj. Csak legalább a tömegek jólétét látnók már.

A Bécsikapu-téren is megállhatunk egy kicsit. A régi szép budai pátricius-házak között köbe és nemes téglába építve áll a Levéltár román-gót palotája. Siralmas példája ez annak, hogy a történelmi mult nemes formáit ugyanis le lehet mázolni, hogy a lelket kifelejtik belőle. Pláne itt a magasbaszók-kenő impozáns lovag-toronyba lélek helyett egy gyárképményt bujtattak. Ha nem család, egyedülálló specialitás egész Európában. De azért ajánlom, ha külföldi jön hozzánk, ne nagyon dicsekedjünk el vele neki.

Néhány lépésnyire innen, a helyőrségi templom oldalán van Budapest egyetlen igazán szép, zavartalanul egybehangzó tere. Itt véletlenül a szobor — Kapisztrán János szobra — se rontja a hangulatot; szaggatott körvonala, patétikus lendületű bronztömegevel hatásosan, válik ki a Nádor-kaszárnya sárga háttéréből.

Most szándékosan bujtatom be önöket egy igénytelen keskeny sikátorba az Államnyomda mellett. Lebaktatunk a meredek lépcsőkön és a szűk falak közül egyszerre bukkanunk ki arra a bástya-tetőre, amely a Várhegy budai két oldalát övezi. A gyönyörűen parkozott, vén ágyukkal kirakott sétány sarkában áll a hatalmas körönd egy kiszökellő kerek bástyatorony tetején. Itt aztán tessék csak rákönyökölni a körbefutó széles mellvértre; az önök szolgálatkész vezetője tiszteletteljesen hátralép és átengedi önöket egy sokkal ékeesebben szóló cicerónának: a budai tájnak. Nyugodt lélekkel állíthatom, hogy nincs a művelt világnak egyetlen pontja sem, amely a táj szépségeket ilyen gazdag változatosságával pompáznék. Innen a panorámát a kör háromnegyedrészében láthatni. Csak hátunk mögött a Hadimúzeum szép palotája takarja el a kör egy szeletét.

Látni a lapályos, ködbeborult Pestet, a messzeségbe elvesző Dunát zöld szigetével, a Rózsadombot tömörkedő pirostetejű nyaralójával, belelátni a Hűvösvölgy sűrű erdővel kipárnázott ölébe és aztán egész szélességében látni a budai hegyek vonalának felejtetlennül bájos, megnyugtató lejtését. Hiába, csak ott van, ahol az emberek beleavatkoztak a természet e mesterművébe. Az a sok fürtelem, amit itt össze-visszadobált bérkaszányákban, rendszertelenül összekuszált utcákban elkövettek, arra készíti az embert, hogy egy tatárjárás purifikáló pusztításáért sóvárogjon. Most látom csak: az ember sohasé tudhassa, hogy mi válik valamikor a hasznára. Valamikor fiatal újságíró-

koromban magam is hány cikkben pattogtam a „katonai copt” ellen, amikor a k. u. k. katonai kincstár ragaszkodott a Vérmező tulajdonjogához és nem engedte meg, hogy beépítsék. Most ennek a mezőnek tágas smaragdja az egyetlen megbecsülhetetlen ékesség a házak e zsbivásárjában.

És mintha csak szemléltető oktatás céljából volna ott mellette a Rózsadomb. Azt dokumentálja, hogy milyen szép tud lenni a hegy, mégha város borítja is. Néha optimista álmodozásaimban ilyenek látom egész országunkat is: sűrű zöld lombok közül kimosolygó pirostetejű házak. És a házakban persze boldog magyarok a gonddal megművelt földi paradicsom jómódján élve.

De már ez olyan szép, hogy erre iszunk egyet. Sétáljunk el a Bástya-sétány fásorának árnyékában; finom öregurak üldögélnek itt a padokon, ébenfa-botjukra támaszkodva; néha egy-egy magas arisztokrata-hölgy sétál el társalkodónőjével; nőrszök ringatják a gyerekkocsikat; a sétány szegélyén az egy- és kétemeletes magánpaloták ablakai lefüggönyözve. A Mátyás-templom környékén térjünk be valamelyik vén ház kocsmájába. Alacsony boltíves szoba, vén borok. Az asztalok mellett csöndes benszülöttek üldögélnek. Halkan beszélgetnek. Hát bizony németül. Ez még a régi Buda.

Ne bontsuk meg a stílust; halkan koccsint-suk össze poharainkat: — Proszit!

Milyen az élet Berlinben?

Berlin világvárosi élete megszünt — A német nőideál a nagyanya — Százézer ember kinszenvedése a koncentrációs táborokban

Ezt a tudósítást egy Németország-ból most visszaérkezett alkalmi tudósítónk írja. Nem hivatalos újságíró tapasztalatainak összefoglalása ez, hanem az elfogulatlan utazó szemlélődése, értesülése révén festett kép.

Berlin, november 25. Éjjel tízenegy óra van, amikor az Anhalter Platzen lévő állomásra a budapesti vonat befut. Az első megálló benyomás: nyomasztó csend a pályaudvaron, nagyon kevés ember a perronon, üresen tátongó vásárcsarnokok. Künn a pályaudvar előtt végeláthatatlan hosszú sorban a bérautók várják az utasokat, hogy bevigyük a városba. A tér is sötét, a világvárosi kép elmult, a reklámparaszterek eltűntek, a kirakatok sötétbe borultak, az egész olyan, mint egy kisváros éjszakai nyugalma. A kép nem változik, amint a taxi a Westend felé robot, mindenféle csend, néptelen utcák, lezuhot redőnyű boltok. A kirakatokat nem világítják, a fényvilágító reklámokról lemondtak.

Az éjszakai élet, amely szinte Páris nyomába sorozta a német fővárost, nagyjában megszünt. Vannak bárók és varieték, ezek azonban nem annyira látogatottak, mint a sörözők. A bár-élet a maga életének folytatása céljából már kapott koncessziókat. A jazz újra elfoglalta a helyét. Eppen ügyjászik az angol, amerikai slágereket, mint Páris, London vagy Newyork hasonló szórakozóhelyein. Külföldi táncszámok is vannak és járják a most divatos szinpadit táncokat, de ezek jó részét külföldiek. A hölgyek arca ki van festve, a szájuk erősen ruzsozott. Velük ellentétben szinte felismerhetően németek azok a hölgyek, akiknek az arcán nincsen smink, szájan nincsen ruzs és nem táncolnak. Jazze táncolni nem fér össze a hazafiasággal. Ez csak a Berlinbe vetődött külföldiek számára engedélyezett jog. A nagy varieték a lényegesen megkisebbedett idegenforgalom ellenére is elég népes publikumhoz jutnak. A műso-

rukön azonban meglátszik a megváltozott idők hatása. Jórészt néma számok, főleg külföldi, angol és olasz artisták lépnek fel. Kuplé-, chanson-énekesek a mult fogalmához tartoznak. Az egyik varietében a konferanszié a német helyzethez képest meglepően merész tréfalokozást enged meg magának. Arról elmélkedik, hogy minden kornak más-más a nőideálja. Voltak korok, amikor a kövér nőket szerették, volt divatja a soványnak, azután a szőkék voltak előnyben, majd a platinaszínűek, most egy nő-ideál van, ez a legcsábítóbb jelszó: „Nézd meg a nagyanyját”. Az egész publikum harsányan nevet, mindenki elérti, hogy a fajakaták szempontjából van fontossága ma a naggyánya eredetének.

Eltűntek a luxuskocsik

Az utcákon abszolút a rend és a fegyelem. Megkönnyítette a rendet, hogy az autóforgalom lényegesen csökkent. Egy év előtt Berlin utcáin alig szaladt kevesebb gépkocsi, mint Newyorkban. Ma a fele se látható. És a szilajon robogó kocsik között feltűnően kevés a nagy luxuskocsik. Kis sportkocsikban, régi típusú olcsóbb autókban robognak, akiknek sürgős dolguk van.

A rend fenntartását továbbra is a Schupo emberei végzik. A Hilfspolizei barna egyenruhás legényei vagy eltűntek, vagy beöltöztek a rendőrség régi uniformisába. A nemzeti szocialisták uniformisai az S. A. és S. R. csapatok barna és fekete egyenruhái tömegekben csak ünepélyes alkalmakkor láthatók, így a választás napján keringtek tizezrével Berlin főutcaín, hogy ezzel is jelezzék a német politika új irányát. A rendőri szolgálatba igen nagy tevékenységet fejtett ki az elmult hónapokban a Fremdenpolizei, amely szinte kivétel nélkül megvonta minden külfölditől, ha nem is a tartózkodási engedélyt, de a munkavállalási lehetőséget. Kivételt nem ismerő eréllyel utasították ki szakmunkásokat, technikusokat, mérnököket, színészeket, zenésze-

ket, artistákat. A német állampolgárok közül megvonták a munkalehetőséget a nem árják-tól, nem pusztán a zsidóktól, hanem azoktól is, akiknek ősei között volt nem árja származás. Ezek sorsa megrendítő. Elhelyezkedési lehetőségük teljesen kizárt. Állami, városi, községi szolgálatból ki vannak rekesztve, sőt a nagy- és kisüzemből is el kellett bocsájtani őket, ha alkalmazotti sorban voltak. A fővárosban csak az önálló egzisztenciájú, nem árja kisiparos és kiskereskedő dolgozhat a maga üzemében, ha akad vevője és megrendelője, mert bizonyos fokig távolítja az embereket ezektől a megbélyegzettektől a társadalmi elfogultság, a félelem és az elítélet. Viszont más rétegeket éppen ezekben az üzletekbe hajt gondolkodásmódjuk és az a szintén nem megvetendő körülmény, hogy ezekben az üzletekben jó árut olcsón s esetleg hiteltelbe is kaphatnak.

Eredmények

Bizonyos koncessziókat azonban éppen a főváros életének a zavartalansága miatt már eddig is tettek. Az egyik ilyen előkelő szállóban például újból megengedték a külföldi nem árja zenészeknek, hogy muzsikáljanak. A film-aterlekekbe is lassanként visszazivárognak azok, akik az első hónapokban, számitva tartózkodási engedélyük megvonására, eltávoztak. A legfelsőbb intézőkörök is rájöttek, hogy a film csak úgy üzlet, ha a hatalmas német nyelvterületen kívül eső országokban is értékesíthető, s hogy ezt a lehetőséget megadják, kezdik visszaengedni az írókat, rendezőket, színészeket, akik nem politizálnak és nem vetenek a harmadik birodalom rendje ellen.

A koncentrációs táborok

A hangulat érezhetően nyomott. A kávéházak és vendéglők, a meg is telnek, csendesek. Alig beszélnek az emberek, s ha beszélnek, akkor is inkább suttogva. Mindenkinek, ha sikerült is elhelyezkednie az új rendben, vannak sebei. Vagy a családja, vagy a baráti köréből tűntek el emberek a koncentrációs táborban. Főleg az intellektuális sora ritkult meg, jórészt őket vették védőörizetbe, bár hivatalosan azt állítják, hogy csak kommunistákat zártak el. A koncentrációs táborok felől egészen különböző vélekedések vannak; maguk a németek sincsenek tisztában vele, hogy tulajdonképpen mi az igaz, mi a tulzás a táborokról forgalomba került hírekből. Hivatalos helyek tájékoztatása szerint 35.000 az internáltak száma, ennek a hitelességét azonban még a nemzeti szocialistákhoz közelálló körök is kétségbe vonják és kétszeresére, háromszorosára teszik a táborokban őrzött emberek számát. A koncentrációs táborok nem hasonlíthatók össze a nálunk Zalaegerszegen volt internálótáborokkal. Sokkal szigorubb, erősebb fegyelem jellemzi őket. Egyes helyeken elhagyott vidéken lévő, nem lakott egykori kastélyokba és erősségekbe, másutt kaszányokba rendezték be őket. A védőörizetesek élete igen kemény. Eppen az a körülmény, hogy főleg szellemi foglalkozásu embereket hurcoltak a táborokba, magyarázza a sok keserű, szomorú hírek az igazát, amelyek a táborokban folyó élet felől mindenféle keringenek. A szerencsétleneknek, akik koncentrációs táborokban vannak, reggel felhétkor keil felkelniök, dolgozniük tizenkettőig, egyórás ebédszünet után folytatni a munkát esti szürkületig, azután bevonulnak a termeikbe. Nyolc óraker előtt a lámpákat. A legtöbb koncentrációs táborban petróleummal világítanak. A munka, amit ezeknek a szerencsétleneknek el kell végezniök, helyenként más és más. Leginkább utépítéssel, kövek hordásával, moosarank kiszáritásával, földjavítással foglalkoztatják őket. A fegyházak életéhez hasonlóan vannak háziműhelyek is, ahol asztalos-, kovács-, lakatos-, bádogos-, szabó-, cipész-munkát végeznek azok, akik az ilyen munkát értik vagy ezekre betanították őket. Egyes esetekben a saját foglalkozásuknak megfelelő munkát is végezhetnek. Így mesélik, hogy a német festőművészetnek egyik egészen elsőrangú tagját most azzal foglalkoztatják, hogy tucatszámra festetnek vele Hitler-, Göring- és Goebbels-portrékat. A muzsikusokat zenekarokba osztották be, akiknek hajnalban, ébresztőül, a Horst Wessel-dalt kell eljátszaniök. Az internáltak életének megmérgezője az a borzalmas tudat, hogy fogságuk idejét sem szabták meg s így nem tudhatják, hogy mikor üt számukra a szabadság órája. Semmiféle szórakozásban nem lehet részük. Újságokat sem járhatnak. A rádiót is csak akkor kapcsolják be, amikor a mozgalm vezéréi tartanak előadást. Ilyenkor végig kell hallgatniök a propaganda-előadást. Hozzátartozóikkal is igen laza az összeköttetés. A cenzura felülvizsgálata bocsátandó leveleket is csak megszábito időközökben írhatnak. Családjuk tagjait havonként egyszer percekig fogadhatják.

Igy érthető, hogy miért tartózkodó és csöndes minden német ember. Tudják valamennyien, hogy a koncentrációs táborba való jutás igen könnyű, a szabadulás annál nehezebb, szinte lehetetlen. Ez megüli a kedélyüket és óvatosságra, tartózkodásra és meghódlásra készít szinte mindenkit.

Télen is üdülhet napsütésben

8 nap Abbaziában és Velencében

Az Ujság idén is megismétli mult évi nagysikerű karácsonyi abbaziai kirándulását

Az Ujság különvonata december 26-án, reggel indul és január 2-án este érkezik vissza.

Részvételi díj ..... 110 P.-től

A részvételi díjban bentfoglaltatik oda- és visszautazás költsége (III. oszt. gyorsvonaton), teljes penzió Abbaziában (központi fűtéses, hideg-meleg [olyóvízesszobákban]) adók borralalók, transzler, kurtaksa A 2 napos velencei kirándulás összköltsége P 42.—

Jelentkezni lehet: Ujság Utazási Irodá'ra, VII, Erzsébet-körut 43. Tel. 316-28

Hatodik túra

Amig elhelyezkednek autó-caromon, időtöltésül egy kis találós kérdést adok föl. Keresd a kulcsot! Aki megtalálja, jutalmul közjegyző által hitelesített csomagban egy tizenkétszemélyes antik fogpiszkálót kap nyereményül. A találós kérdés az, hogy: hova viszem önöket mai kirándulásunkon.

Nyugodtan ígérhetnék akár milyen nyere-ményt, ugyse fogják kitalálni. A Magyar Tudományos Akadémiába megyünk. Amint a lipótvárosi Bazilikánál befordulunk, ves-sünk erre a hatalmas templomra egy pillan-tást, ha tudunk. Ez az épület a városrendezés egyik legnagyobb, világraszóló csudája. Ugyanis utólag sűrűn körülépítették négy-eemeletes bérházakkal, nehogy az ellenőrző kritika olyan nézőpontot találhasson, ahon-nan az épület hibáit észrevehetné. Ez a templom a budaiak számára épült; ők leg-alább a Duna tulsó partjáról láthatják a kupoláját, amely valóban szép, kecses al-kotás.

A Ferenc József-téren, az Akadémia előtt megáll a kocsink. Kiszállhatunk. Ezt a ne-mes arányu, nyugalmas összhangu palotát, a főváros egyik legszebb épületét bizonyára akárhányszor látták már, amint erre elha-ladtak. És valószínűleg át is mentek a tulsó gyalogjáróra, nehogy megkapják a kripták-ból kiáradó titkos borzongást. Talán megszi-matolták azt a különös dohos illatot is, amely a világtól elzárt kolostorokban szo-kott lakni kiírhatatlanul. És e pillanatban bennem is megmóricog a büntudat, amint eszembe jut az a sok olcsó, hig vice, amit kezdő humoristákörömbe a Tudományos Akadémiára türelmes tögyéből fejtem ki. De azért nem félek bemenni. Még csak álsza-kállt se kell magamra ragasztanom. Akik ebben a palotában laknak, jobban ismerik a Góbisivatagon divó nyelvjárásokat, mint a pesti utca vice-járatait.

Tessék csak velem jönni, nem fogják megbánni. Főként a magyar ember érzés-és ismeretvilága számára a történelmi doku-mentumok olyan gazdag kincsesháza ez, hogy hetekig tartó odaadó bányászkodással se tudnánk a mélyéig eljutni. Azt ígértem volt önöknek, hogy a kirándulásainkon meg-mutogatom önöknek a magyar főváros azon helyeit, ahol megkaphatják a lélek olyan magasabbrendű emócióit, amelyeket csak a világ legnagyobb kulturgócai tudnak nyuj-tani. Ezt az ígéretemet itt is állom.

A derék portás kedves szívélyességgel fo-gad bennünket; nem bírja eltitkolni derűs meglepetését, hogy ennyi látogatót fogadhat az öblös, visszhangos kapubolt alatt. Ha szóba állanak vele, igazolva látjuk majd tájékozott, dokumentumokkal megtűzdelt válaszaiban Taine milieu-elméletét. El-mondja, hogy ezt a szép reneszansz-palotát egy porosz építész tervei alapján Ybl Mik-lós építette. Bevisz a nagy előcsarnokba, amelynek nagyszerű márványoszlopos erde-jében a nemzet nagy halottjait szokás fölra-valatozni. Innen temették Deák Ferencet is: a falban ott áll beillesztve Holló Barnabás életnagyságú márvány domborműve, amely Erzsébet királynét ábrázolja, amikor a ha-lott Deákot megkoszoruzta. Aztán fölvezet az emeleti díszterembe, amelynek falait Lotz Károly freskói borítják. Itt szokták a nagy, ünnepélyes üléseket tartani a halhatatlanok. Kétoldalt komor, méltóságjeljes ka-riatidok glédája tartja a kárpátokat. Egyike a legszebb termeknek, amit valaha láttam. Mellette van a kisterem, Ligeti Antal finom, hangulatos tájkép-kompozíciójával. Itt szokta a Kisfaludy- és Petőfi-társaság fel-olvasó üléseit tartani. Tant de bruit...

De ez mind csak építészeti; ez mind csak keret.

Végigmegyünk a könyvtáron, amely hat és félszáz ezres kötettségével világviszonylat-ban is egyike a legnagyobb könyvtáraknak. Persze ezt a hat és félszáz ezer könyvet se végig nem olvassuk, de mégcsak utána se számoljuk; ellenben a szeretetreméltó könyv-tár-őr megmutatja a könyvtár külön, féltve őrzött kincseit, a régi kódexeket, kézzel raj-zolt könyveket és a Gutenberg-biblia első

nyomatott példányát. Ez az első nyomta-tott biblia a világ valamennyi nagy gyűjte-ményében megtalálható. Ez persze csak úgy volt lehetséges, hogy a bibliát lapokra szedték szét; így kapott a mi Akadémiánk is egy lapot belőle. Ott van a tömérdek ere-deti okirat is az Árpádok koráig visszame-nőleg. De valamennyi okirat között a leg-jobban az a levél indít meg bennünket, amelyben Semmelweis ünnepélyesen beje-lenti a Tudományos Akadémiának, hogy si-került a gyermekágyi láz kórokozóját megtalálni.

Tulajdonképpen gyönyörű muzeum ez a könyvtár, amelynek egyik külön kabinetje a Vörösmarty-szoba és a Goethe-szoba. És tulajdonképpen ennek a könyvtárnak része a Széchenyi-muzeum is egész sor külön ter-mével. Ígérjük meg egymásnak, hogy ide eljárógatunk majd a lelki depresszió óráiban, amikor már csak a mult emlékein tud föl-üdülni az ember. Ezek a sárgult kéziratok,

Erdélyi arcképek

JANOVICS JENŐ

Irtta Tabéry Géza

Nagy általánosságban: — a hangja kenetes, néha ünnepélyes. Van a zöngésében valami, ami papok kinyilatkoztatásaira emlékeztet. Mármost ehhez a meleg szinezésű hanghoz hozzájárul egy hideg tekintetű kék szempár. Nagyon okos nézésű szemek. A hang lélek-kei van teli, a szemek csillogása értelemmel. Hüvös ész és átmelegítő lélek nem igen ta-lálkozik egyszemélyben. Janovics Jenő, aki maga személyében ugyszólván az egész er-délyi magyar színészet megtestesítője, alig-hanem szemeinek meg a hangjának ellenté-tes beszédért tartották hosszú időközön ke-resztül nem egészen őszinte férfinak. Foglal-kozásából is minden emberre rakodik valami jellegzetesség. Maradjunk tehát annál, hogy Janovics Jenő sem mentes az életben bizo-nyos teatralitásoktól. Elvégre is negyven esz-tendeje működik a pályán, amit színjátszás-nak nevezünk. Ebből a negyven esztendőből

régi festmények, relikviák megérdemlik, hogy külön-külön hosszan elmeregjünk elő-tük. Itt az én föladatom csak az lehetett, hogy megmutassam önöknek az utat. Nem merem megkérdézni, de az a gyanum, hogy egyikük se volt itt azelőtt és ha én nem ci-peltem volna el most ide önöket, sohas-e lettek volna itt ezután sem. Ezt a gyanu-mat megerősíti az a tény, hogy — én is most vagyok itt először.

Az Akadémia igazi gazdagsága még hátra van. Ez a történelmi képtár, amely az egész harmadik emeletet betölti. A világszínpad legizgalmasabb drámájának, a magyar törté-nelemnek illusztrációi ezek. Mellette van a Nemzeti Múzeum világhírű növénygyűjte-ménye, amely a botanikusok szerint egyike a leggazdagabbaknak Európában. No de ezt már magam se nézem meg. Növények, ame-lyeket termő talajukról gyökereztül kitép-tek, az élet nedvét, a színt, az illatot kiszik-kasztották belőlük és csak a rostok merev, élettelen ábráit őrizték meg... Itt jut elő-ször eszembe, hogy mégiscsak a hagyomá-nyok Akadémiájában vagyunk.

Most kifelé indulunk. Dél van. Az oszlo-pos márvány előcsarnokba az a diszes nagy kapu, amely pedig csak a nemzet nagy halottjainak utolsó útjára szokott kitérni, most szélesre ki van nyitva. Künn csak egy dől a Dunára a gyönyörű téli verőfény Megkérdelem a portást, hogy miért nyitották ki a nagy kaput. Tán csak nem valami nagy ünnepség készül?

— Delogy! — feleli. — Csak szellőzte-tünk. Hadd jöjjön be a napfény.

— Na és bejön?

A portás megvakarja a fejét, hallgat, az-tán csendesen, tétován mondja:

— Egyszer... talán...

harminc színigazgatásra esik, s a harminc direktori év talán két esztendő kivételével a kolozsvári színház szolgálatába volt. Nagy idő, hogyha az ember meggondolja, hogy 1793 óta, amikor Kolozsvárt elsősorban ütötte fe-jét a magyar színészet, Janovics Jenőig egy-egy direktor hat évnél többet nem hu-zott ki az igazgatói székből több mint száz esztendő alatt!

Janovics Jenőt most szépen félretolták a kolozsvári színház vezetésétől. Nem a románok, azokkal szemben fílikával, vagy hajbó-kolással, de ha kellett, gerincességével is más-fél évtizedig tartani tudta pozícióját s pozí-ciójával együtt az erdélyi magyar színészet preztizsét is.

Félretolt érdemekkel minden időben rokon-szenesebb dolog bibelődni, mint felfúj-t nagyságokat tömjénezni. S a félretolt Jano-vics Jenő, akivel hej be sokszor töltöttünk

Képeskönyv felnőttek számára!

Tartalomban megkapóan új, kiállítá-sban szép és gazdag, formájában eleven és sürge, szavaiban előkelő és mulatságos könyv lesz az idei Minden Tudok, az Ujság Évkönyve, amely tartalmához és formájához alkalmazkodva az idén, a

Játsszál velem!

cimet viseli.

Mosolygás, jókedv árad ennek a könyvnek minden lapjáról és jog-gal szólít fel mindenkit, hogy

Játsszál velem!

A gazdag tartalom felöleli az élet összes vonatkozásait s a kitűnő írók és szakemberek élén felvonul az Ujság egész írógárdája, az élén

Kóbor Tamás, Márai Sándor, Nagy Endre, Pün-kösti Andor, Szomoróy Emi, Szőllősi Zsigmond, Vándor Kálmán, Wallisz Jenő és Zsolt Béla

Az Ujság minden előfizetője kará-csonyra ingyen kapja meg a

Mindent Tudok az Ujság Évkönyvét

„Játsszál velem!” terjedelmes és nagy-értékű diszturnkát.

JOHANN MARIA FARINA

gegenüber dem RUDOLFFPLATZ
61m- vize u) főmősben ezús. vgnettavad kaphato. P 2., 3.50, 6.50
Vezérképviselő: R. Kovács István, VI, Andrássy-ut 81

szép estéket, vagy izgultunk vele együtt, ami-kor hajszálon függött Erdélyben a magyar színészet jövődjéje, — legalább annyit ér-demel, hogy róla pályájának tárgyilagos fel-méréseivel emlékezzünk.

Becsületes baráti kitarásának köszönheti kétségtelen kvalitásai mellett, hogy kora ifju-ságában szegedi, majd kolozsvári színigaz-gatói székre kerülhetett. A kilencvenes évek ciején Nagy-Bölnyi József volt a kolozsvári nemzeti színház intendánsa. Janovics akkor huszegynéhány éves korában drámai színé-s s rendezője volt a társulatnak. Nagy-Bölnyi József azonban csakhamar összeütközés-be került Széll Kálmán miniszterrel. Ott-hagyta a kolozsvári színházat s helyét Me-gyeri Dezső vette át. Janovics úgy érezte, nem volna ildomos dolog még kenyéért sem hirtelen átnyergelni az új meiorhoz. Nem írta alá szerződését, ment Bölnyiével. Vi-szont Bölnyiének, a kedves, mulatós bihari urnak, Tisza István testi-lelki jóbarátjának Széll Kálmánnal való differenciája ellenére is voltak olyan jó összeköttetései, hogy nem-sokára szegedi, majd kolozsvári színigazgatót csinált Janovicsból.

A híres Farkas-utcai színházban, a legelső állandó magyar színházépületben Janovics egy évig direktorkodott, a következő évben társulata már a pazarszép, vadonafaj Nemzeti Színházban játszott a Hunyadi-téren. Ezerkilencszázhatvan, szeptemberben nyílt meg a színház s Janovics ebben az épületben játszott magyar színházat ezerkilencszáz-tizenkilencig. Rendezett ott magyar dráma-történelmi ciklust, kiásta a tankönyvirodalom por-rengetegeből a rivalda fényére a tizen-hatodik századbéli jó öreg Sztáray Mihályt, nevelt sülvölény kis ripacsokból magyar színpadi büszkeségeket, irt pompás tanulmá-nyokat Csiky Gergelyről, a magyar dráma irányairól, konferált, tanított, s színigazga-tása alatt csak 1922-ig nem kevesebb, mint százhusz előadását engedte át jótékonycélu vagy kulturális mozgalmaknak.

Történelmi szerepe azonban 1919-ben kö-vetkezett be.

Ebben az évben egy békés, szép, derűs má-jusi napon beállított a kolozsvári színház igazgatósági irodájába Ghibu Onisifor kul-tuszállamtitkár dr. Pop Julián kolozsvári polgármesterrel és Pavel Constantin opera-énekessel. Hivatkoztak arra, hogy a kolozs-vári magyar színház állami intézmény, már pedig a változott viszonyok folytán a román államnak joga van minden épületet, felszere-lést átvenni, ami azelőtt magyar állam tulaj-dona volt. Janovics tiltakozott, bizonygatta, hogy a Hunyadi-téri új színházépület nem tekinthető állami tulajdonnak, a színház épí-tési költségeit a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank hitelezte s e kölcsönt személyesen ő, Janovics Jenő törlesztte. A románok felaján-lották Janovicsnak, hogy továbbra is igaz-gatója maradjon a színháznak, ha leteszi az esküt. Janovics a nehezebbik utat választotta. Kivonult a Hunyadi-téri épületből a Felleg-vári aiatl épült szellős, inkább mozielőre készült hodáiyba s lépérsről-lépésre vereke-dett a színház egzisztenciájáért. Mennyi küz-delme volt a szebeni kormányzótanácsal, katonai hatóságokkal, melyek akkoriban mint hadiferületen cenzurát gyakoroltak föl-lötte, azt csak a jó Isten tudná megmondani. Ezekben a küzdelmekben tünt ki igazán, mi-lyen előnye volt az erdélyi magyar színészet-nek az, hogy Janovics Jenőnek lélekmeleg hangja volt és milyen szerencsénk volt a hi-deg tekintete mögött dolgozó agyvelő. Sorsa hozzáfűződött a kolozsvári színház létezésé-hez. Ő kötözte hozzá önmagát ehhez a tradi-cióis intézményhez, s vállalta érte vagy vele sokszor kilátástalan harcok, néha felderengő nyugodtbb évadok rizikóját. Előszobázott Bukarestben és kis erdélyi városok polgár-mestereinél, összeköttetéseket épített ki ma-gának miniszterekhez, bukaresti írókhoz, újságírókhoz, hogy tartani tudja a helyét, amelyre rendeltetett. Egyik kezével román írók felé intette a „s'il vous plait” tesséké-lését, amikor fordított műveiket mutatta be magyar színpadon. másik kezével pályázato-kat tűzött ki erdélyi magyar színdarabok írá-sára.

Hogy Erdélyben ma szabad a színjátszás, hogy Erdélyben 1919 óta megszakítás nél-kül működtek a színházak, az Janovics Jenő simaságának, ezerfelé ágazó gondoskodásá-nak köszönhető.

Hálából színigazgató társai törtek ellene annakidején.

Volt egyszer Bukarestben egy hamarosan levitelt fiatalember, Soimescu szingyi inspektor. Élénken emlékeznek még az an-spektorra mindazok a színészek s d rektorok, akik az ezerkilencszázhuszas évek közepé-tán működtek B-assóti Aradig. Szatmártól Temesvárig. Soimescu állandóan fekete hór-kesztyűt viselt kezén. Szigoru tekintete félel-met árasztott maga körül. Izgékony, utazás-kedvelő temperamentuma hol ide hajszolta, hol amarra. Sohas-e lehetett tudni, hova, re-lyik város színházára csap le Soimescu ur.